

11.5 Filosofisk poliklinikk – tankefull rebell (1998)

Michael 2022; 19: Supplement 29, 355–60.

Siden 1998 har bergensere kunnet oppsøke et særegent offentlig refleksjonsrom hvor medisinenes gråsoner, forsømmelser, suksesser, verdier og potensialer blir gått etter i sømmene, i åpen dialog mellom publikum og fremstående fagfolk av mange slag. Filosofisk poliklinikk ble startet av Edvin Schei, den gang førsteamanuensis ved Seksjon for allmennmedisin. I dette kapitlet forteller Schei om poliklinikkens bakgrunn, virke og resultater.

Det begynte hjemme i min stue i Sandviken i 1997. Vi var en håndfull unge kollegaer med tilknytning til Seksjon for allmennmedisin som likte å snakke sammen, og innså at vi alle hadde ambivalens, ubehagelige følelser, uklare tanker og motsigelsesfylte fortellinger om hva det er å være lege. Vi så kolleger som åpenbart slet med kynisme, likegyldighet med pasientenes ve og vel, overdreven interesse for kassaapparatet eller laboratorieverdiene, og underdreven evne til egenomsorg. Vi kjente disse ubehagelige tendensene i oss selv, og følte uro for om yrkesvalget var riktig – «hvorfør kjennes det så ofte meningsløst å utføre verdens mest nyttige og attraktive yrke?».

Starten, personene og foreningen

Høsten 1998 hadde vi filosofert oss frem til at vi hadde noe viktig å formidle, og vi inviterte til åpent første møte i *Filosofisk poliklinikk* (Filpol). Møtet ble holdt i det innerste av Bergens medisinske establishment – Store auditorium på Haukeland universitetssjukehus. Det var særlig medisinstudentene vi ville ha i tale, og langt over hundre av dem var møtt frem. Jeg holdt åpningsforedraget med tittelen «Fundamentalisme i hvitt? Om makt og autoritetsunderkastelse i medisin og helsefag». Samme høst startet noen av studentene «Filosofisk preklinikk». Siden har det alltid vært en kontingent av studenter involvert i Filpols virksomhet.

Poliklinikken er organisert som en frivillig forening, med et stødig og stabilt styre hvor allmennmedisinere har vært i flertall, men hvor andre leger, medisinstudenter, og ikke minst vitenskapsteoretiker Roger Strand ved Senter for vitenskapsteori, har bidratt til tenkningen. Mange tidligere og nåværende styremedlemmer har mer eller mindre vært tilknyttet det allmennmedisinske universitetsmiljøet, som Guri Rørtveit, Stefán Hjørleifsson, Eivind Meland, Ole Frithjof Norheim, Yngvild Hannestad og Esperanza Diaz. I styret for 2021/22 utgjør legene Caroline Nitter Engen og Eivind Valestrand starten på en ny generasjon filosofiske poliklinikere.

Filosofisk poliklinikks merittliste

Filpol¹ er best kjent for sin offentlige møteserie, selv om vi kanskje har skapt flere ringer i vannet gjennom internasjonale og nasjonale kurs og seminarer, samt en rekke tekster, foredrag og undervisningstiltak som poliklinikken medlemmer har utviklet i årenes løp. Fra starten i 1998 til våren 2022 har vi arrangert 185 åpne møter. Mange av de fremste formidlerne, tenkerne og forskerne i norsk medisin og offentlighet har innledet på møtene. Slik er Filosofisk poliklinikk blitt et sted hvor nettverk skapes, ulike miljøer kommer i kontakt med hverandre, kunnskap og ideer finner ny grobunn.

Publikum på møtene, som nå arrangeres på Litteraturhuset i Bergen, er mangslungent, varierende i antall fra 30 til 150, med over 300 i salen da Per Fugelli holdt foredraget *Døden – skal vi danse?* i 2011. Det er ikke en fast menighet, men tenkende studenter, helsefagfolk, samfunnsvitere, akademikere, kunstnere, pasienter og allment nysgjerrige mennesker som kommer når et tema interesserer dem. Møtene organiseres i årlige eller halvårslige temaer, i Tabell 1 vises noen eksempler.

Internasjonalisering i Hardanger

Filosofisk poliklinikk sprang ut av begeistring, uro, og en forunderlig tro på at vi skulle klare å forandre verden – litt. Men lenge var vi usikre på holdbarheten i vår kritikk av medisinsk tenkning og praksis – kanskje det var vi som ikke forsto hva leger bør kunne, gjøre og være? Vi trøstet oss med en av Bertrand Russells aforismer, «feilen med verden er at de dumme er så skrāsikre og de kloke så fulle av tvil», men søkte samtidig å utfordre vårt eget syn, slik gode vitenskapere bør gjøre. Det var bakgrunnen for en rekke firedagers medisinsk-filosofiske seminarer på Baroniet Rosendal, med deltagere fra de nordiske land samt England, USA og Canada. Blant de mer

1 På hjemmesiden <http://filosofiskpoliklinikk.no/> ligger program, oversikt over tidligere møter, bilder og videoer fra debattmøtene, og lenker til relevante kilder. Filosofisk poliklinikk har egen youtube-kanal.

Tabell 1: Eksempler på møtetemaer i Filosofisk poliklinikk

År	Tema
2021/2022	Religiøsitet, spiritualitet og moderne medisinske praksiser
2021	Helsenæring – den nye oljen?
2020	Klokere av Covid-19?
2019	Å leve i dødens lys
2017	Sex! Hud! Kjønn og organer!
2016	Migrasjon, medisin og moral
2015	Prioritering betyr å si nei, ikke sant?
2014	Helse- eller bjørnetjenester? Om overdiagnostikk og overbehandling i norsk helsevesen
2013	Dannelse til lege. Hvordan gi studenter kunnskap, dygd og profesjonalitet?
2009	High-tech og eksistens

prominente gjestene var Iona Heath, som senere ble leder i Royal College of General Practitioners, og Eric Cassell, professor ved Cornell University, indremedisiner, filosof og en av grunnleggerne av palliativ medisin.

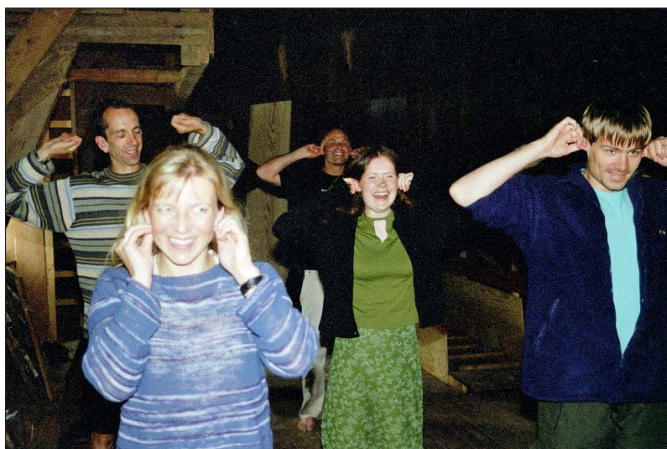
Titlene på seminarene forteller en historie om hva vi søkte større kunnskap om, og temaer vi savnet i den fagmedisinske diskursen i Norge:

- 2002: «Dignity and Dialogue. Exploring Medicine's Relational Foundations».
- 2003: «Health, Culture and Self. Exploring Modernity's Challenges to Medicine».
- 2004: «The Meaning of Risk. Exploring the Foundations of Medical Evidence».
- 2005: «The Power of Goodness. Exploring Help and Helplessness in Contemporary Society».
- 2012: «The Nature of Humans and the Goals of Medicine. Critical Investigations of the Theoretical and Scientific Foundations of Clinical Medicine».
- 2013: «What is Doctoring? Professionalism and Caring for the Patient in Modern Medicine». Dette var et seminar på UiB, knyttet til Eric Cassells teorier om pasientsentrert medisin og legerollens essens, fremstilt i bøkene *The nature of suffering and the goals of medicine* og *The nature of healing. The modern practice of medicine*. Femti deltakere fra flere land deltok på arrangementet.

Figur 1: Morgenøvelser på låven under Rosendalseminar i 2002.

Vi ser fra venstre Stefan Hjørleifsson, Yngvild Hannestad, ikke identifisert seminar deltaker, Margrethe Aase og Christian Ohldieck.

Foto: Edvin Schei.

Figur 2: Refleksjon og diskusjon, Rosendal 2012.

Fra høyre mot venstre Trisha Greenhalgh (England), Stefán Hjørleifsson, Roger Strand, May-Lill Johansen (UiT), Margrethe Aase, Linn Getz (NTNU) og Kari Agledahl (UiT).

Foto: Edvin Schei.

Danning og læring – innvortes og utvortes

Filosofisk poliklinikk har for medlemmene vært en gryte med styrkedråper, slik et tenkende arbeidsfellesskap kan være. Det har gitt inspirasjon, trygghet og kunnskap som er blitt kanalisert inn i minst åtte bøker (se litteraturlisten) og over femti andre publikasjoner som direkte kan knyttes til poliklinikkens eksistens. Og ikke minst har tenkningen funnet veien inn i undervisning, som alle poliklinikerne er engasjerte i. Ved Det medisinske fakultet ved UiB er det en klar forbindelse til studieplanen Medisin2015, hvor begrepet «medisinsk profesjonalitet» er møblert med idéer fra Filoso-

fisk poliklinikks verksted. Det nye faget Pasientkontakt (PASKON), hvor pasienter og eldre studenter blir veivisere for førsteårsstudentene, virkeliggjør mange av de viktigste innsiktene som Filosofisk poliklinikk har gitt oss – om menneskekunnskap, legerolle og læring for livet.

Siden oppstarten har jeg flere ganger fått telefonen «Hei, er jeg kommet til Filosofisk poliklinikk? Tar dere imot pasienter?» Svaret er alltid nei, vi behandler ikke pasienter eller leger enkeltvis. Vi driver forebyggende arbeid, og vi gjør det med allmennt medisinske verdier: Vi bekjemper kunnskapsmessig feilernæring og intellektuell svinnsott i medisin og samfunn. Vi er temmelig sikre på at alle mennesker, også leger, er følende, tenkende og symbolbrukende flokkdyr, minst like avhengige av mening, skjønnhet og kjærlighet som av oksygen, protein og helsekontroller. Vi vil beskytte klokskapens regnskoger mot blinde algoritmer og kunstig intelligens. Vi ønsker en utdanning som er dannende og frigjørende. Vi vil vaksinere unge legehjerner mot yrkessykdommene selvgodhet, vitenskapsfundamentalisme og sneversyn.

Det har vi gjort i mer enn 20 år med dialog, nysgjerrighet, humor og en dose bergensk selvironi. For kuren mot medisinsk uforstand er ikke ferdiglaget innsikt fra en filosofisk autoritet, men mot til å bruke egen fornuft og erfaring, energi til å lese utenfor eget fag, ydmykhet til være undrende, kløkt til å stille kritiske spørsmål der andre er hjertens enige, og nysgjerrighet på å lære av dem som er annerledes. Skal hver enkelt av oss

Figur 3: Edvin Schei og universitetsrektor Dag Rune Olsen (øverst!) åpner Filosofisk poliklinikks 20-års jubileumsseminar i Universitetsaulaen den 15. september 2018. Seminaret hadde tittelen «Filosofisk helsekontroll 20 år eller: Hvor er medisinen på vei?» I tillegg til innlegg og dialoger var det sang ved Bergen Entusiastkor. Foto: Esperanza Diaz.

klare det, må vi være flere som tenker sammen. Slik er denne poliklinikkens filosofi.

Litteratur

Blanchard A, Strand R (red): *Cancer Biomarkers: Ethics, Economics and Society*. Bergen: Megaloceros Press, 2017.

Frich J, Schei E, Stene-Johansen K, red. *På sykeleiet – sykdom og medisin i litteraturen*. Oslo, Gyldendal 2004.

Hjørleifsson S and Lea K. *God praksis – om medisin og etikk*. Bergen: Fagbokforlaget, 2017.

Kumar B, Diaz E. *Migrant health: A Primary Care Perspective*. Boca Raton: CRC Press, 2019.

Meland E. *Det hellige som kilde til helse*. Stavanger: Eide Forlag, 2012.

Schei E, Gulbrandsen A, red. *Forstår du, doktor? Mot en humanistisk legeutdanning*. Oslo: Tano Aschehoug, 2000.

Schei E. *Hva er medisin?* Oslo: Universitetsforlaget, 2007.

Schei E. *Lytt. Kommunikasjon og legerolle*. Bergen: Fagbokforlaget, 2014.